

הכישלון של לימודי הכלכלה בישראל

18.10.2010 | 07:38 **הדר לביא**

<< הוראת הכלכלה במוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל היא איום על איכות ההנהגה הכלכלית העתידית. אין לתת למספר המאמרים המתפרסמים להטעות - חוגי הכלכלה במוסדות ההשכלה הגבוהים מייצרים בוגרי תואר ראשון חסרי יכולת לחשיבה ביקורתית עצמאית.

בוגר תואר ראשון רוכש בעיקר כלים מתמטיים ולומד מודלים כלכליים המתבססים על לוגיקה מתמטית. הוא אינו לומד היסטוריה והגות כלכלית, ואינו מונחה להפעיל חשיבה ביקורתית. התוצר האקדמי הוא כלכלן מסוגל לחשוב מחוץ לגבולות ההיגיון המתמטי ולכן אינו מסוגל להוביל מדיניות כלכלית. מוסדות ההשכלה הגבוהה מסירים מעצמם אחריות כלפי הציבור, ועתיד ההנהגה הכלכלית הישראלית מוטל בספק.

שתי בעיות נמצאות בשורש הכשל. ראשית, לימודי התואר הראשון נבנים כדי לייצר תדמית של כלכלן מוצלח ולא מהות של כלכלן מוצלח. בוני תוכנית הלימודים חושבים שהתכנים של התואר הראשון רלוונטיים פחות מאשר תדמית הסטודנט כשחקן עתידי בשוק העבודה. לכן, התואר נבנה כ"איתות" למשק על איכות הסטודנט. האיתות לא מתבסס על מנגנון שמאתר ומטפח תלמידים מוכשרים, אלא על מנגנון סינון נוקשה וכמעט שרירותי.

כ-40% מהסטודנטים שמתחילים תואר בכלכלה לא מסיימים אותו. רוב האחרים יעשו מועדי ב' רבים, יחזרו על קורסים וישתמשו בשירותים המשגשים של תעשיית השיעורים הפרטיים. המדיניות היא ליצור תואר קשה, שלא דווקא מקנה ידע והבנה של התחום הכלכלי.

הבעיה השנייה היא ההטיה של תוכן הלימודים לכיוון המתמטי על חשבון תכנים אחרים. סטודנט לכלכלה רוכש כלים מתמטיים, אך אינו מחויב בקריאת מאמר אקדמי אחד במהלך התואר הראשון. תכנים תיאורטיים כאלה נדחקים לתוכניות מצטיינים, או שאינם נמצאים כלל בתוכנית הלימודים. ואולם את המציאות לא ניתן לתאר באמצעות מודלים מתמטיים בלבד. הם עוזרים, כמובן, אך אינם מסוגלים לתאר את ההתנהגות הכלכלית בדיוק הנדרש. הסטודנט אמנם מסיים את התואר עם היכולת להזיז עקומות ביקוש והיצע, אך מבלי להבין רעיונות כלכליים לעומקם וללא יכולת התמודדות עם חריגות מהמודל.

לדוגמה, כל סטודנט לומד מודלים שמראים שתחרות חופשית מביאה לתוצאות אופטימליות לצרכן, אבל הוא לא רוכש כלים שיכולים להסביר מדוע הדבר לא מתקיים בענפי הסלולר והבנקאות. פרופ' אריאל רובינשטיין הראה במחקריו את השפעה של תוכנית לימודים כזאת: תלמיד כלכלה מתייחס לבעיות אמיתיות משוק העבודה בצורה מתמטית, ואינו משקלל שיקולים אנושיים.

על המתווים את תוכניות לימודי הכלכלה לאמץ מודל אחר, קרוב יותר ללימודי המשפטים. החל משנת הלימודים הראשונה, כל סטודנט צריך לפתח חשיבה כלכלית באמצעות כתיבת עבודות בנושאי היסטוריה, הגות ומדיניות כלכלית. נושאים אלה צריכים להילמד כמקצועות חובה. אפשרות נוספת היא עבודה בקליניקות כלכליות בקהילות. התכנים המתמטיים חיוניים ללימודי הכלכלה ואין לוותר עליהם, אך על המוסדות להשכלה גבוהה מוטלת האחריות ללמד תכני2ם שיהפכו את הסטודנט למועמד ראוי להנהגה הכלכלית העתידית של ישראל. אם הם ישכילו ליישם שינויים אלה, הם ייצרו לא רק מנהיגים כלכליים, אלא גם חוקרים מצוינים בקנה מידה עולמי.

הכותבת היא סטודנטית לכלכלה באוניברסיטה העברית